

Integendeel, langzaam rijpt de idee met de dagelijkse notities een nieuw project op te starten. Vanaf het begin van de jaren zestig raakt Mauriac ervan overtuigd dat de eigen aantekeningen, precies omdat ze in zijn ogen vaak zo teleurstellend weinig origineel zijn, een nieuw licht kunnen werpen op de menselijke conditie in al haar banaliteit: 'Mais si ma vie ne présente rien de remarquable, la vie, tel qu'un journal longtemps continué en porte témoignage, n'importe quelle vie, donc la mienne est passionnante', zo schrijft hij op 10 mei 1962. Hij raakt gefascineerd door het eigen verleden en stelt vast dat hij eigenlijk, ondanks alle omwentelingen in de buitenwereld, niets is veranderd. Deze continuïteit van het eigen ik, wordt het grote thema van *Le temps immobile*.

Fase 2: de reorkestratie

Via de 'reorchestratie' van zijn dagboekfragmenten, tracht Mauriac inzicht te verkrijgen in het eigen verleden. Net als zovele Franse intellectuelen kampt ook hij, vanaf het midden van de jaren zeventig, met een onmiskenbare identiteitscrisis nu de zekerheden van welker steeds meer en meer als ficties worden ontmaskerd. Vanaf het einde van de Koude Oorlog reeds, wijdden een groot aantal geëngageerde auteurs zich aan de reconstructie van het eigen leven in een poging de betekenis ervan te vatten en vruchtbare perspectieven te openen op de toekomst. De definitieve breuk met de communistische partij vormde voor mensen als Edgar Morin (*Autocritique*, 1959) en Henri Lefebvre (*La somme et le reste*, 1959) de aanleiding voor een grondige bevraging van het eigen engagement in het licht van de veranderende samenleving. Vanaf het begin van de jaren zeventig laat de noodzaak tot bezinning over de plaats van de geëngageerde intellectueel zich steeds sterker gevoelen nu de ideologische tegenstellingen die vanaf het einde van de Tweede Wereldoorlog het intellectuele veld structureerden, steeds meer en meer hun zelfevident karakter lijken te verliezen. Op de Franse markt verschijnen in die periode heel wat memoires en autobiografieën van intellectuelen en schrijvers zoals o.m. Claude Roy (*Moi je, nous en somme toute*, 1969-1976) en Dominique Desanti (*Les staliniens: une expérience politique 1944-56*, 1975) en Henri Massis die zich ooit volledig engageerden binnen de communistische partij die sindsdien, terugblikkend, peilen naar de betekenis van het eigen engagement. Ook aan de andere kant van het politieke spectrum verschijnen gelijkaardige publicaties, waaronder de *Mémoires* van Raymond Aron en *Le temps immobile* van Mauriac. Vanaf het begin van de jaren tachtig wordt deze veelheid aan autobiografische publicaties vergezeld door een aantal

meer theoretische vertogen (van auteurs als Lyotard, Derrida, Bourdieu en Foucault) die, elk op hun eigen manier, de oude notie van de 'totale intellectueel' ter discussie stellen. Het is in deze hybride constellatie van vertogen dat Mauriacs levensproject zich, op een erg eigenzinnige manier, inschrijft.

Op het eerste zicht wordt in *Le temps immobile* een erg traditioneel subjectbegrip gehanteerd. Door het herschikken van de verschillende fragmenten uit het dagboek tracht Mauriac zijn eigen onveranderlijke essentie op het spoor te komen die hij in één oogopslag hoopt te overschouwen. Deze pogingen hebben iets paradoxaals. Het is alsof Mauriac wraak wil nemen op de erg tumultueuze Franse geschiedenis, door haar effecten op het eigen leven te minimaliseren. Zijn eigen project echter keert zich tegen hem. De dagboekfragmenten, zelfs al worden ze behoedzaam 'gereorkestreerd', verraden een bewogen geschiedenis die de auteur, ook al beweert hij voortdurend het tegendeel, wel degelijk ingrijpend heeft veranderd. De aandachtige lezer merkt al gauw dat, ook op het meest intieme niveau, de jonge Mauriac grondig verschilt van de oudere: zijn houding ten aanzien van de sociale werkelijkheid, ten aanzien van de literatuur, ten aanzien van zijn eigen vader, niets is nog helemaal hetzelfde. Mauriac zelf geeft dit op bepaalde plaatsen ook toe, ook al haast hij zich daarna weer de werking van de tijd te ontkennen.

Volume na volume volgen de verschillende delen van *Le temps immobile* mekaar op. Langzaam maar zeker verandert de teneur van het hele project. De auteur geeft zich meer en meer rekenschap van de interne contradicties ervan en speelt er meer bewust op in. Hij geeft zich als het ware over aan de eigen autobiografische constructie die hij aanvankelijk nog hoopte te beheersen: terwijl hij in het eerste deel nog herhaaldelijk wees op de noodzakelijkheid van de 'reorkestratie', raakt hij later meer en meer doordrongen van haar arbitraire karakter. Andere juxtaposities, zo geeft hij grif toe, zijn evengoed mogelijk; het werk is nooit af, de lezer kan zelf aan de slag, elk dagboekfragment kan in verband worden gebracht met tientallen andere.

De tijdstroom staat bovendien ook nooit stil: terwijl hij als een bezetene verder werkt aan *Le temps immobile*, vindt Mauriac nog de tijd zich verder te engageren op de publieke scène. Tijdens de eerste helft van de jaren zeventig, zo schreef ik hierboven al, engageert hij zich volop in het gauchistische milieu. Ook die ervaringen vinden uiteindelijk hun plaats in *Le temps immobile*. Het derde volume bijvoorbeeld is haast integraal gewijd aan zijn politieke bemoeienissen, eerst aan de zijde van De Gaulle en het RPF, later met Foucault en

zovele andere links-radicalen. Het spreekt voor zich dat de juxtapositie van beide periodes, die bovendien nog wordt onderbroken door meer intieme taferelen met zijn vader in de hoofdrol, interessante kruisbestuivingen oplevert.

De pogingen om de tijd te ontkennen leidden uiteindelijk tot de bevestiging van haar macht. Al heel vroeg ziet Mauriac in dat ook de pogingen om het eigen leven in één oogopslag te overschouwen gedoemd zijn om te mislukken. Even lijkt hij te overwegen ermee te stoppen: 'L'impossibilité où je suis de tenir sous un seul regard intérieur (...) cela même [de mon Journal] que j'en ai démonté et remonté ici, entre pour beaucoup dans le découragement qui me fait souvent abandonner', zo schrijft hij op 18 juni 1973. Maar ook dat blijkt niet langer mogelijk. Het tweede, het derde en het vierde deel kondigen zich telkens aan als het laatste uit de reeks. Uiteindelijk worden het er tien, gevolgd door een tweede cyclus van vier met de veelbetekende titel *Le temps accompli*⁴ waarvan het laatste deel, *Travaillez quand vous avez encore la lumière* (ook al een veelzeggende titel), postuum is uitgegeven, onmiddellijk na Mauriacs dood in 1996.

-
- 1 In tien delen gepubliceerd bij Bernard Grasset, tussen 1974 en 1988.
  - 2 Eerder al, had hij delen van zijn dagboek uitgegeven telkens hij ervan overtuigd was dat de neerslag van zijn persoonlijke leven en ontmoetingen iets kon bijdragen tot een beter begrip van de actualiteit. Zo verscheen in 1951, onmiddellijk na de dood van Gide, een volume onder de titel *Conversations avec André Gide*. Later volgden nog een volume over zijn relatie met Jean Cocteau (*Jean Cocteau ou une amitié contrariée*, 1970), eentje over de samenwerking met Charles de Gaulle (*Un autre de Gaulle*, 1970) in de jaren na de bevrijding en eentje over de naweën van mei '68 (*Une certaine rage*, 1977).
  - 3 Volgens Eric Marty (*L'écriture du jour. Le journal d'André Gide*, Paris, Seuil, 1985) laat Gides dagboek zich lezen als de poging om een authentieke relatie aan te gaan met de eigen tijdelijkheid. In zijn fenomenologisch aandoende analyse van het Journal toont hij overtuigend aan dat Gide, als dagboekschrijver, zich de gebeurtenissen van die dag tracht toe te eigenen door ze te 'herhalen' en te zuiveren van hun 'mondaine' betekenis. Op die manier wordt een ideële ruimte gecreëerd waarin het subject zich dagelijks afzondert om te bezinnen over de eigen plaats in de geschiedenis.
  - 4 Uitgegeven, net als de eerste cyclus, bij Bernard Grasset, tussen 1991 en 1996.